

Nr 61.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag angående förlängd tjänstgöring i vissa fall för värnpliktiga, tillhörande flottan; given Drottningholms slott den 14 maj 1914.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående förlängd tjänstgöring i vissa fall för värnpliktiga, tillhörande flottan.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Dan. Broström.

Förslag

till

Lag

angående förlängd tjänstgöring i vissa fall för värnpliktiga, tillhörande flottan.

Häri genom förordnas som följer:

§ 1.

Råder något år vid tiden för avslutande av den tjänstgöring, som enligt värnpliktslagen åligger de marinen tilldelade, å sjömanshus inskrivna, vapenföra värnpliktiga, inom sjömanskåren sådan brist på manskap, att antalet av de i kåren anställda understiger nittio procent av kårens numerär enligt stat, och utgör vid samma tid inom kåren antalet manskap, som genomgått fullständig rekrytutbildning, mindre än åttio procent av nämnda numerär, då må bland de värnpliktiga, som avsluta berörda tjänstgöring, efter uttagning enligt vad nedan stadgas, till förlängd tjänstgöring kvarhållas högst det antal, som motsvarar skillnaden mellan antalet stammanskap med fullständig rekrytutbildning och åttio procent av sjömanskårens numerär enligt stat, dock ej i något fall flera än att sammanlagda antalet av stamanställda och sålunda i tjänst kvarhållna värnpliktiga uppgår till nittio procent av samma numerär.

Den förlängda tjänstgöringen, som skall fullgöras i en följd omedelbart efter den föregående tjänstgöringens avslutande, må omfatta högst trehundrasextiofem dagar.

§ 2.

Är vid början av något år anledning antaga, att fall, som i § 1 avses, kommer att under året inträffa, och finner Konungen uttagning för det i samma § angivna ändamål böra ske, bestämmer Konungen före februari månads utgång, i vilken omfattning sådan uttagning skall äga rum, samt huru antalet av dem, som uttagas, skall fördelas mellan flottans särskilda stationer.

§ 3.

1. För uttagning till förlängd tjänstgöring skall vid var och en av flottans stationer finnas en uttagningsnämnd, bestående av en regementsofficer såsom ordförande samt fyra andra ledamöter, nämligen en av Konungens befallningshavande i det län, inom vilket stationen är belägen, därtill förordnad lagfaren man, en kapten vid flottan samt två inom den stad, där stationen är belägen, bosatta, icke militära personer, vilka jämte ett lika antal suppleanter väljas varje gång för två år av stadsfullmäktige. En av de sålunda utsedda ledamöterna och en av suppleanterna avgå dock efter lottnings vid slutet av det år, då denna lag vunnit tillämpning, varefter en ledamot och en suppleant årligen väljas.

Nämnden biträdes av en läkare.

2. Nämnden sammankallas av stationsbefälhavaren vid vederbörande station av flottan så snart ske kan, sedan Konungen jämlikt § 2 förordnat om uttagning.

3. Nämnden må ej fatta beslut utan att vara fulltalig. Falla vid omröstning till beslut rösterna lika, gälla ordförandens mening.

4. Över nämndens beslut föres protokoll av den utav Konungens befallningshavande förordnade ledamoten, därvid från beslut avvikande mening, som blivit framställd av ordföranden eller annan ledamot inom nämnden, antecknas till protokollet; och skall innan nämnden åtskiljes protokollet av nämnden underskrivas.

§ 4.

Över uttagningsnämnds beslut må besvär anföras endast av värnpliktig, som beslutet rör. Dessa besvär skola ställas till inskrivningsrevisionen för det inskrivningsområde, inom vilket stationen är belägen, samt inom fjorton dagar efter beslutets meddelande ingivas till Konungens befallningshavande i länet. Besvären må även inom behörig tid med posten insändas; dock skall i sådant fall behörigen styrkas, att den klagande egenhändigt undertecknat besvärsskriften eller att densamma på hans begäran eller med hans samtycke blivit uppsatt.

§ 5.

Inskrivningsrevisionen åligger:

- a) att pröva och avdöma besvär mot uttagningsnämndens beslut; samt
- b) att granska och, där så skäligen finnes, ändra sådana uttagningsnämndens beslut, rörande vilka avvikande meningar äro till protokollet antecknade.

Då sådant ärende förekommer hos inskrivningsrevisionen, skola däri tjänstgöra de ledamöter, som valts av stadsfullmäktige i den stad, där stationen är belägen, eller om nämnda stad lyder under landsting, de ledamöter, som valts av landstinget i det län, där staden är belägen.

Inskrivningsrevisionens beslut överlämnas till stationsbefälhavaren för att genom dennes försorg vederbörande kungöras.

§ 6.

Värnpliktiga, som frivilligt anmäla sig, skola i första rummet uttagas, om de befinnas lämpliga.

Visar värnpliktig, att fullgörande av den förlängda tjänstgöringen skulle bereda honom eller av hans arbete beroende nära anhörig väsentliga svårigheter eller olägenheter, må han ej uttagas.

Ej heller må till förlängd tjänstgöring uttagas värnpliktig, som enligt värnpliktslagen är skyldig att fullgöra mer än trehundra sextio dagars tjänstgöring.

§ 7.

Befinnes, efter det uttagning skett, antalet uttagna överstiga det antal, som enligt § 1 må kvarhållas, bestämmes, på sätt Konungen förordnar, vilka av de uttagna skola frikallas från den förlängda tjänstgöringen; och skall, där så ske kan, sådan frikallelse äga rum samt besked därom lämnas de frikallade viss av Konungen bestämd tid före avslutande av den enligt värnpliktslagen dem åliggande tjänstgöring.

§ 8.

Under den förlängda tjänstgöringen erhåller den uttagne underhåll, sjukvård, beklädnad, utredningspersedlar och annan erforderlig utrustning samt dessutom, vad kontanta förmåner angår, de, som tillkomma stammanuskap i lägsta lönegraden inom den yrkesgren, som han under tjänstgöringen tillhör, eller, om han besitter den hos manuskap i högre lönegrad erforderliga yrkesskicklighet och tillgång till lön i sådan grad finnes, de kontanta förmåner, som tillkomma manuskap inom den högre lönegraden.

§ 9.

Konungen meddelar närmare bestämmelser om ordningen för uttagning och frikallelse, som ovan sägs, samt om grunderna för tilldelning av penningbidrag enligt § 8.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1915.

Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 14 maj 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde i underdånighet:

»I mitt yttrande till statsrådsprotokollet förut i dag har jag i fråga om övningstiden för de värnpliktiga vid flottan såsom min mening uttalat, att med en för huvuddelen av flottans värnpliktiga till 360 dagar utsträckt övningstid flottans bemanningsfråga ej bleve slutgiltigt löst, utan att därför erfordrades, att flottan bereddades säker tillgång jämväl till det antal yrkeskunnig personal, som för flottans hållande i krigsberedskap vore oundgänglig.

Jag går nu att närmare utveckla de skäl, som föranleda mig att i detta syfte tillstyrka särskilda lagstiftningsåtgärder.

Sjömanskåren indelas i följande tjänstegrader:
 underofficerskorpraler,
 korpraler och
 meniga.

Sjömanskåren.

Med avseende å tjänstbarheten indelas de meniga i tre tjänstbarhetsklasser

1:a klass sjöman,
 2:a » » och
 3:e » » .

Sjömanskåren rekryteras dels genom karlskrivning från skeppsgossekåren och dels genom anställning medelst kontrakt av manskap.

De från skeppsgossekåren karlskrivna, vilka såsom skeppsgossar åt-njutit yrkesutbildning och visa sig därtill kompetenta, anställas såsom 2:a klass sjöman. Anställningstiden för alla från skeppsgossekåren antagna är 6 år.

Övriga, som antagas genom kontrakt, anställas i allmänhet såsom 3:e klass sjöman på minst 3 år och 6 månader och högst 6 år. I allmänhet har anställningstiden varit 3 år och 9 månader eller 5 år och 9 månader.

För att kunna uppflyttas till högre sjömansklass fordras genomgående av vissa kurser samt för övrigt bland annat: från 3:e till 2:a klass sjöman att innehava en tjänstetid vid sjömanskåren av minst 12 månader; från 2:a till 1:a klass sjöman att innehava en tjänstetid vid sjömanskåren av minst 36 månader, varav minst 18 månader såsom 2:a klass sjöman.

För att kunna befordras till högre tjänstegrad fordras i fråga om tjänsteålder och utbildning: från menig till korpral: att vara 1:a klass sjöman och med godkännande slutbetyg hava genomgått fullständig kurs i korpralskola; från korpral till underofficerskorpral: att vara korpral och med godkännande slutbetyg hava genomgått de för vederbörlig yrkesgren föreskrivna skolorna och kurserna för korpraler samt att innehava en tjänstetid vid sjömanskåren av minst 72 månader, därav minst 30 månader efter uppflyttning till 1:a sjömansklassen, och av sistnämnda tid minst 12 månader såsom korpral.

De olika skolorna böra enligt utbildningsplanen genomgås vid följande tidpunkter: rekrytskola genast efter antagningen, 1:a året; korpralskola under 3:e året med några få undantag när; underofficersskolan under 5:e eller 6:e året, beroende på yrkesgrenen.

Med avseende å *avlöningen* tillhör personalen vid sjömanskåren fyra olika lönegrader.

Avlöningsförmånerna utgöras av:

a) lega, uppgående till 12,50 kr. per helt år av anställningstiden samt $\frac{1}{12}$ av nämnda belopp för varje månad, varmed anställningstiden överskjuter helt år;

b) ersättning för inställelse å flottans station;

c) avlöning

för den som tillhör	}	månadslön	45 kronor
1:a lönegraden		dagavlöning	80 öre

för den som tillhör	}	månadslön	23 kronor
2:a lönegraden		dagavlöning	60 öre

för den som tillhör	}	månadslön	15 kronor
3:e lönegraden		dagavlöning	50 öre

för den som tillhör	}	månadslön	12 kronor
4:e lönegraden		dagavlöning	30 öre.

Härtill komma lönetillägg av 10 eller 5 kronor i månaden efter viss tids tjänst vid flottan för dem, som tillhöra 1:a eller 2:a lönegraden;

d) beklädnad och sängservis;

e) naturaunderhåll eller stadgad ersättning därför;

f) inkvartering in natura eller kontant ersättning därför;

g) sjukvård;

h) uppmuntringspenningar, utgående efter viss tjänstetid — 2, 4 och 6 år med gott uppförande och godkänd tjänstbarhet — med 5, 10 eller 15 öre per dag. Dessa belopp fördubblas under sjökommendering;

i) under sjökommendering särskilt *sjötillägg* till belopp, som varierar med hänsyn till expeditionens art och förläggning samt även till årstiden.

1914 års stat upptager följande antal:

i 1:a lönegraden	666	man
i 2:a »	1,436	»
i 3:e »	1,036	»
i 4:e »	862	»

Summa 4,000 man.

För att uppflyttas till 3:e lönegraden fordras att hava 18 månaders tjänstetid vid sjömanskåren och att vara 2:a klass sjöman. För att uppflyttas till 2:a lönegraden fordras 36 månaders tjänst och att vara 1:a

klass sjöman och till 1:a lönegraden 72 månaders tjänst och att vara underofficerskorpral.

Samtliga riksdagar efter 1907 hava på samma grunder, som anfördes i 1907 års statsverksproposition, beviljat omläggningar mellan sjömanskårens lönegrader, så att antalet löner i 1:a lönegraden ökats, under det att antalet löner i 3:e och 4:e lönegraderna undergått motsvarande minskning.

Vakanserna inom sjömanskåren under olika tider framgå av sammanställningarna å följande sidor. *Vakanserna vid sjömanskåren.*

För vakansernas tyllande vid flottan har man tänkt sig en mångfald olika åtgärder. Såsom sådana hava framhållits: *Vakansernas tyllande.*

spridandet av kännedom om förmånerna vid anställning i sjömanskåren;

beredandet av större trevnad åt manskapet under tjänstetiden m. m.;

beredandet av bättre befordringsutsikter för manskapet;

inrättandet av flera lönstillägg eller annan lönereglering;

införandet av yrkestillägg för vissa yrkesgrenar;

särskilda rekapitulationspremier;

införandet av avskedspremier;

underlättandet av övergången från militärtjänsten till anställning i civila livet genom anordnandet av yrkesskolor avsedda för utbildning till civila yrken;

civilanställning för uttjänt manskap;

tillfälle för manskapet att under expedition med flottans fartyg besöka utländska hamnar;

förlängning av första anställningstiden för det genom kontrakt anställda manskapet;

rätt till tjänstledighet efter avmönstring med bibehållen avlöning;

förbättrad pensionering av manskapet;

ökande av skeppsgossekårens antal.

Då man emellertid ej ansett sig kunna förutsätta, att vakanserna skulle kunna fyllas ensamt genom de sålunda ifrågasatta åtgärderna, och i varje fall funnit tydligt, att frågan om flottans hållande i tillfredsställande krigsberedskap ej finge göras beroende av mer eller mindre ovissa förutsättningar och förhoppningar, hava yrkanden framkommit på kraftigare åtgärder för att säkerställa det oundgängliga behovet i oförmålda avseende.

I sådant syfte har ifrågasatts en väsentlig utsträckning av övnings-tiden för de värnpliktiga vid flottan.

Tabell, utvisande vakanser inom sjömanskåren.

Årtal och kvartal	1899				1900				1901				1902				1903			
	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10
Numerär enligt stat	1,990	1,990	1,990	1,990	2,210	2,210	2,210	2,210	2,550	2,550	2,550	2,550	2,825	2,825	2,825	2,825	3,000	3,000	3,000	3,000
Numerär enligt kvar- talsuppgift . . .	1,741	1,735	1,667	1,719	1,836	1,934	1,910	1,822	1,959	2,340	2,287	2,283	2,383	2,680	2,578	2,595	2,781	2,966	2,889	2,664
Vakanser	249	255	323	271	374	276	300	388	591	210	263	267	442	145	247	230	219	34	111	336

Årtal och kvartal	1904				1905				1906				1907				1908			
	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10
Numerär enligt stat	3,160	3,160	3,160	3,160	3,345	3,345	3,345	3,345	3,545	3,545	3,545	3,545	3,718	3,718	3,718	3,718	4,000	4,000	4,000	4,000
Numerär enligt kvar- talsuppgift . . .	2,770	3,094	3,028	2,671	2,810	3,087	3,031	2,944	3,006	3,202	3,151	2,858	2,801	2,900	2,861	2,627	2,593	2,815	2,931	2,991
Vakanser	390	66	132	489	535	258	314	401	539	343	394	687	917	818	857	1,091	1,407	1,185	1,069	1,009

Årtal och kvartal	1909				1910				1911				1912				1913			
	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10	10/1	10/4	10/7	10/10
Numerär enligt stat	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000	4,000
Numerär enligt kvar- talsuppgift . . .	3,277	3,454	3,439	3,564	3,456	3,623	3,598	3,669	3,566	3,630	3,567	3,664	3,542	3,620	3,599	3,670	3,307	3,348	3,320	3,364
Vakanser	723	546	561	436	544	377	402	331	434	370	433	336	458	380	401	330	693	652	680	636

Lönernas fördelning jämte förefintliga vakanser inom varje lönegrad den
30 juni 1913.

	L ö n e g r a d e r.			
	1.	2.	3.	4.
	Under- officers- korpra- ler.	Korpra- ler o. 1. klass sjömän.	2. o. 3. klass sjömän.	3. klass sjömän.
3. o. 4. matr.-komp. (artilleri)	159	327	250	110
5. o. 6. > (signal)	144	349	246	84
10. > (minörer)	14	33	40	28
1. o. 2. ekonomikomp.	52	203	98	60
1. o. 2. eldarekomp.	228	283	241	230
1. o. 2. hantverk.-komp.	37	64	27	15
Summa	634	1 259	902	527
Enligt årets (1913) stat	666	1 436	1 036	862
Brist	32	177	134	335
	678			

**Lönernas fördelning jämte förefintliga vakanser inom varje lönegrad
den 1 april och den 1 maj 1914.**

	1 april 1914.			
	L ö n e g r a d e r.			
	1.	2.	3.	4.
3. o. 4. matr.-komp. (artilleri)	153	303	202	78
5. o. 6. › (signal)	148	306	238	88
10. › (minörer)	15	32	40	16
1. o. 2. ekonomikomp.	50	192	87	81
1. o. 2. eldarekomp.	216	283	200	338
1. o. 2. hantverk.-komp.	39	47	27	22
Summa	621	1 163	794	623
Enligt årets (1914) stat	666	1 436	1 036	862
Brist	45	273	242	239
		799		

	1 maj 1914.			
	L ö n e g r a d e r.			
	1.	2.	3.	4.
3. o. 4. matr.-komp. (artilleri)	152	302	210	70
5. o. 6. › (signal)	148	309	237	84
16. › (minörer)	15	32	48	7
1. o. 2. ekonomikomp.	50	193	93	71
1. o. 2. eldarekomp.	218	286	226	344
1. o. 2. hantverk.-komp.	39	49	30	18
Summa	622	1 171	844	594
Enligt årets (1914) stat	666	1 436	1 036	862
Brist	44	265	192	268
		769		

Med anledning huvudsakligen av de förefintliga vakanserna bland flottans stam framböll chefen för flottans stab i sitt år 1906 avgivna förslag till försvarsväsendets stärkande, att övningstiden borde för å sjömanshus inskrivna värnpliktiga utsträckas till två år. *Chefen för flottans stab år 1906.*

I en inom marinstaben år 1908 verkställd utredning anföres bland annat följande: *Marinstaben 1908.*

»I motiveringen till det förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av värnpliktslagen den 14 juni 1901, som av chefen för flottans stab avgivits gemensamt med chefen för generalstaben i samband med förut omtalade förslag till försvarsväsendets stärkande under perioden 1908—1913, uttalades i anslutning till vad chefen för flottans stab redan år 1900 i utlåtande i fråga om utsträckning av beväringens övningstid under fredstid anfört, att utsträckningen av övningstiden till två år för de flottans värnpliktiga, som äro inskrivna å sjömanshus, alltid torde böra uppställas som ett önskemål för ett tillfredsställande ordnande av flottans bemanningsfråga, i vad densamma rör de för tjänstgöringen ombord avsedda värnpliktiga.»

»Sedan detta uttalande gjordes, hava snart två år förflutit, varunder svårigheterna att hålla flottans manskapsstam fulltalig alltmera framträtt, såsom även tydligt framgår av den vakanstabell, vilken finnes utredningen intagen — — —. Av 1907 års riksdag beviljade löneförbättringar, vilka avsågo att göra tjänsten mera eftersökt, så att dels manskapet skulle kvarstå i tjänst under längre tid, än vad förhållandet hittills varit, dels rekryteringsförhållandena skulle förbättras, hava ännu icke visat sig i sådant avseende verksamma, och ehuru det är för tidigt att ännu fälla något omdöme om i vad mån åtgärden fyller sitt ändamål, är dock den sedan några år tillbaka vid flottan rådande manskapsbristen så betänklig, att endast av detta skäl övergången till ett system, grundat på utsträckt tjänstgöringstid för de å sjömanshus inskrivna värnpliktiga, framstår såsom en bjudande nödvändighet. Visar sig obenägenheten att med kontrakt taga anställning vid sjömanshusen fortfarande lika stor, bliver man, därest nuvarande organisation alltjämt skall tillämpas, nödsakad att dels så långt sig göra låter öka skeppsgossekåren och dels i avsevärd grad höja avlönings- m. fl. förmåner, vilket allt kommer att förorsaka dryga kostnader, utan att ändock målets uppnående därigenom kan anses betryggat.»

»Om flottans personalorganisation ordnas enligt i det föregående antydda grunder, bör man kunna påräkna, att dess bemanningsfråga, vad gemenskapen beträffar, vinner den ur alla synpunkter mest tillfredsstäl-

lande lösningen. Att så med det första sker, är av den allra största vikt. Det är nämligen uppenbart, att vakanserna inom sjömanskåren kunna bliva för landets säkerhet vådliga, enär flottan, om den skall kunna i krigstid fylla sin uppgift vid landets försvar, måste hava till sitt förfogande en fulltalig och förut väl övad personal, samt under fredstid innehava största möjliga grad av krigsberedskap.»

Med anledning härav förordades, att fredstjänstgöringen för flottans å sjömanshus inskrivna värnpliktiga snarast möjligt måtte bestämmas till två år, samt att, därest en viss övergångsperiod befundes erforderlig, innan den utsträckta fredstjänstgöringen tillämpades, denna period måtte göras så kort som möjligt.

I utredningen redogöres vidare *dels* för de förmåner, vilka redan nu åtnjöttes av de å sjömanshus inskrivna värnpliktiga, *dels* de förmåner, som i samband med utsträckning av övningstiden till två år kunna erbjudas dylika värnpliktiga.

I förra hänseendet anfördes:

»1. Under sin övningstid tjänstgöra ifrågavarande värnpliktiga uti eget yrke.»

»2. Fredstjänstgöringens fullgörande i en följd innebär för flottans å sjömanshus inskrivna värnpliktiga en stor fördel. Härom säger den år 1873 för utarbetande av förslag till sjöförsvarets ordnande på grundvalen av utsträckt allmän värnplikt tillsatta kommittén under rubriken »Utskrivning och övning» följande: »I betraktande därav, att de repetitionsövningar, som skulle ifrågakomma för flottans värnpliktiga, borde omfatta sjö-tjänsten, men det åsyftade ändamålet ej kan vinnas, om tiden för dylika övningar vore lika kort vid flottan som vid hären och någon tillräcklig utsträckning av tiden för repetitionsövningarna ej torde böra ifrågasättas, har kommittén ansett, att flottans värnpliktiga under fredstid böra befrias från alla repetitionsövningar; så mycket hellre som dessa, vare sig av kortare eller längre varaktighet, skulle i de flesta fall förhindra den sjöfarande värnpliktige att under hela seglationstiden repetitionsären utöva sitt yrke.»

»3. Jämlikt nådiga förordningen angående befålet å svenska handelsfartyg den 22 november 1878 med i densamma sedermera i nåder fastställda ändringar må de sjömanshusinskrivna såsom sjötid tillgodoräkna sig den tid, de tjänstgjort å flottans fartyg. Denna tjänstgöring bidrager sålunda till fyllande av de kompetensvillkor, som utgöra en förutsättning för befordran inom handelsflottan.»

»4. Jämlikt värnpliktslagens § 14 mom. 1 och § 32 mom. 1 äro

vissa lindringar med avseende på inskrivning och mönstring tillförsäkrade dessa värnpliktiga.»

»5. För längre utrikes resa förhyrd värnpliktig kan jämlikt § 17 mom. 1 a) värnpliktslagen erhålla uppskov med tjänstgöring.»

»6. Jämlikt värnpliktslagens § 33 mom. 2 a) och mom. 3 beredas dessa värnpliktiga vissa fördelar med avseende på val av vistelseort och anmälningsskyldighet.»

»7. Enligt samma lags § 43 mom. 2 är för sjöfarande en utsträckning av begreppet »laga förfall» medgiven.»

Beträffande *förmånerna för de värnpliktiga av en till två år utsträckt övningstid* anfördes:

»1. De å sjömanshus inskrivna värnpliktiga komma i regel att övas ombord och få sålunda ett tillskott till den sjötid, som, enligt vad ovan sagts, är för vissa ändamål behöfelig, samtidigt med att de, enligt punkt 3 nedan, erhålla teoretisk undervisning i och för avläggande av examina vid navigationsskola. I detta avseende kan alltså en utsträckning av nämnda tjänstgöring innebära en avsevärd fördel för den värnpliktige. Därjämte bör så ordnas, att de värnpliktiga, vilka utbildas i att föra befäl (se punkt 4 nedan), få tillgodoräkna sig dylik utbildningstid såsom förste styrmanstjänst i handelsflottan.»

»2. Penningbidraget bör under andra tjänstgöringsåret utgå med 1 kr. om dagen, vilket belopp ungefärligen motsvarar summan av månadslön och dagavlöning för en 2:a kl. sjöman vid flottans stam. Penningbidraget bliver då även av samma storlek som nu utgående ersättning för överskjutande tjänstgöring (Jmfr § 27 mom. 2 värnpliktslagen), varom sägs i nådiga förordningen den 5 december 1901 angående avlöning för sjöfullföringsområdesbefäl och för flottans värnpliktiga under fredstid.»

»Vid en jämförelse mellan de ekonomiska förmåner, som i så fall skulle tillkomma den värnpliktige under tjänstgöring vid flottan, och dem, som han under utövandet av sitt yrke å handelsfartyg kan förskaffa sig, torde i de förra böra inräknas värdet av fri beklädnad. Då ersättningen till de värnpliktiga, som under tjänstgöringstiden själva bekosta sin beklädnad, utgår med 30 öre om dagen, kan värdet av den fria kronobeklädnaden beräknas till omkring 9 kronor pr månad. Den värnpliktiges avlöning vid flottan, motsvarande månadshyran under kofferditjänst, komme sålunda att utgöra 39 à 40 kronor pr månad. Enär sjöfolks månadshyror för närvarande uppgå till följande ungefärliga belopp:

för lättmatros	40 à 45 kronor,
» matros	50 à 55 »
» kolare	35 à 45 »
» eldare	50 à 55 »

skulle alltså den värnpliktige under andra årets fredstjänstgöring erhålla en ekonomisk ersättning, som i betraktande av övriga fördelar, vilka då erbjudas honom, måste anses synnerligen god.»

»3. De värnpliktiga, som så önska, böra under andra året genom flottans försorg givas en sådan teoretisk undervisning, att de därigenom sättas i stånd att förvärva följande bevis och examina, vilka äro omnämnda i det av kommitterade för utarbetande av förslag till förbättringar uti utbildningen av handelsflottans befäl och underbefäl den 30 oktober 1906 avgivna betänkandet (numera utfärdade förordningen angående befäl å handelsfartyg m. m. den 29 mars 1912) nämligen:

maskinskötarbevis,
maskinistexamen av 3:e kl.,
skepparexamen av 2:a kl. samt
skepparexamen av 1:a kl.»

»Tillfälle bör givetvis kunna beredas de värnpliktiga att i vederbörlig ordning avlägga de kunskapsprov, för vilka de enligt ovan erhållit undervisning.»

»För dem, som önska bereda sig för inträde i navigationsskolas styrmans-, sjökaptens-, 2:a maskinist- eller 1:a maskinistklasser bör ävenledes anordnas kostnadsfri, teoretisk undervisning till den utsträckning, omständigheterna kunna medgiva. Denna kostnadsfria undervisning bliver förvisso av stort värde för de värnpliktiga, vilka på så sätt spara tid och omkostnader. Uppehållet vid en navigationsskola är nämligen ur ekonomisk synpunkt vanligen ytterst kännbart för de sjöfarande, som därunder äro alldeles utan arbetsförtjänst. I synnerhet de mindre bemedlade, som endast eftersträva de små examina, vilka de fullständigt böra kunna avlägga under värnpliktstjänstgöringstiden och för vilka de av egna medel endast behöva utgöra examenskostnaderna, måste anses av sin tjänstgöring vid flottan erhålla särdeles god behållning. Skulle det befinnas fördelaktigt att i och med införande av tvåårig fredstjänstgöring för de sjömanshusinskrivna förskaffa flottans myndigheter förutnämnda examensrätt, komma även nyss omtalade examenskostnader för de värnpliktiga att försvinna.»

»4. Därtill kvalificerade värnpliktiga erhålla utbildning i att föra befäl. De värnpliktiga sjöfarande med högre bildning få alltså en för deras kommande verksamhet högst värdefull tjänstgöring.»

»5. Efter genomgången utbildning i att föra befäl och fullgjord fredstjänstgöring kunna därtill kompetenta och villiga mot vissa skyldigheter och därmed följande förmåner erhålla anställning i flottans reserv.»

Av ovanstående framgår sålunda, — framhålles det vidare — att därest tvåårig fredstjänstgöring infördes för å sjömanshus inskrivna värnpliktiga, dessa kunde beredas avsevärda förmåner. Under dylika omständigheter borde nämnda organisations genomförande ej komma att förorsaka minskad benägenhet för inskrivning på sjömanshus. Icke heller borde handelsflottan därigenom komma att berövas ett så stort antal sjömän, att bemanningen av densamma i nämnvärd grad försvårades. Hela antalet å svenska sjömanshus inskrivna, till svensk handelssjöfart inmönstrade sjömän uppginge, enligt vad statistiken utvisade, år 1905 till 24,469 man och år 1906 till 25,164 man. Även under förutsättning att samtliga de värnpliktiga — 1,200 man — vilka, sedan det första årets fredstjänstgöring avslutats, under ytterligare ett år undandragas handelssjöfarten, skulle tagit anställning å svenska fartyg, utgjorde deras antal mindre än 5 % av den för ifrågasattande fartyg år 1905 använda personalen. Ett icke ringa antal av dessa värnpliktiga skulle dock antagligen tagit anställning å utländska fartyg, varför nyssnämnda procentsiffra i verkligheten skulle komma att ställa sig betydligt lägre (säkerligen mindre än 4 %).

Handelssjöfarten borde, i stället för att menligt påverkas av fredstjänstgöringens utsträckning för de värnpliktiga sjöfarande, i själva verket få avsevärt gagn av att handelsflottans bemanning under den ifrågasatta utsträckta övningstiden erhöles en omsorgsfull utbildning och disciplinär uppfostran.

Kommerskollegium har år 1908 på begäran verkställt en utredning rörande inverkan å handelsflottan av en utsträckning av tjänstgöringstiden till två år för flottans värnpliktiga.

Kommerskollegii utredning 1908.

Därvid begärde kollegium till en början, att direktionerna för vissa mera betydande sjömanshus ävensom vissa föreningar av sjöfartsidkare, fartygsbefälhavare m. fl. måtte, i den mån så kunde ske, avgiva yttrande i följande hänseenden, nämligen:

1) huruvida och i vad mån en utsträckning av övningstiden till två år eller annan kortare tid utöver 365 dagar kunde antagas komma att försvåra möjligheten att på ett nöjaktigt sätt bemanna den svenska handelsflottan;

2) vilka åtgärder lämpligen kunde vidtagas till undanröjande eller mildrande av de olägenheter för handelsflottan, som en sålunda utsträckt övningstid till äventyrs kunde föranleda;

3) huruvida de i skrivelsen från chefen för marinstaben närmare angivna, nu utgående eller i utsikt ställda förmåner för de å sjömanshusen inskrivna flottans värnpliktiga kunde anses vara ägnade att i någon mera avsevärd grad verka till höjande av deras håg för värnplikts-tjänsten; samt

4) huruvida och i vad mån det kunde förväntas, att en på angivet sätt utsträckt övningstid skulle lända till gagn för sjömannens utbildning för tjänst i handelsflottan eller eljest i gynnsam riktning återverka på handelsflottans bemanning.

Sedan yttranden över omförmälda fyra punkter till kommerskollegium inkommit, utarbetades inom kollegiet en redogörelse för dessa yttranden, vilken såsom bilaga 4 fogats vid 1907 års försvarskommittés betänkande.

Kommerskollegium anför för sin del följande:

»Enligt vad yttrandena i allmänhet giva vid handen, antages en utsträckning av övningstiden utöver 365 dagar, i synnerhet under övergångstiden, komma att försvåra möjligheten att på ett nöjaktigt sätt bemanna den svenska handelsflottan. Åtskilliga av dem, som eljest skulle ägna sig åt sjömansyrket, skulle låta avskräcka sig därifrån genom den längre beväringstiden. I större antal än hittills skulle anställningar sökas å utländska handelsfartyg, varjämte de, som redan hade sådan anställning, ännu mera än förut skulle undvika att återvända till fosterlandet. Dessutom skulle handelsflottan under själva övningstiden nödgas avvara ett icke ringa antal sjömän. Kollegium delar för sin del de farhågor, som sålunda uttalats.»

»Om en mera betydande utsträckning av övningstiden skulle komma till stånd, måste särskilda kraftiga åtgärder vidtagas för att undanröja eller åtminstone i väsentlig mån minska olägenheterna. I sådant syfte föreligga förslag från chefen för marinstaben angående, bland annat, såväl höjd avlöning under det andra beväringsåret som ock anordnande av vissa undervisningskurser, av vilka de värnpliktiga skulle kunna hava fördel även vid en eventuell anställning i handelsflottan.»

»Huruvida den föreslagna avlöningen av 30 kronor i månaden jämte fri beklädnad, beräknad till 9 kronor i månaden, är tillräckligt hög, därom äro meningarna delade. Det har — och såsom det synes med skäl — ifrågasatts avlöningens höjande till minst samma belopp, som lättmatroserna vid handelsflottan uppbära. Dessa äro i allmänhet jämnåriga med andra årets värnpliktiga och hava en månatlig avlöning av 40 å 45 kronor med skyldighet att själva hålla sig med kläder. Då kostnaden härför i regel torde ej obetydligt understiga 9 kronor i månaden, skulle lättmatrosernas

avlöningsförhållanden komma att anses vara bättre än de värnpliktigas och andra årets värnplikt alltså medföra ekonomisk förlust för dem, som eljest kunnat tjänstgöra i handelsflottan.»

»I övrigt får kollegium i allmänhet framhålla vikten av, att både praktiska och teoretiska övningar under den utsträckta värnpliktstiden från början planläggas och sedermera alltjämt ordnas så, att de värnpliktiga hava verklig nytta därav även med hänsyn till en blivande anställning i handelsflottan. Blevet detta förhållandet, och den intresserade allmänheten sålunda finge den uppfattningen, att den längre tidens tjänstgöring som värnpliktig vid flottan medförde fullt motsvarande fördelar för framtiden, komme en sådan uppfattning sannolikt att i sin mån minska den obenägenhet att ägna sig åt svensk sjötjänst, som den längre övningstiden vid flottan i annat fall torde hava framkallat. Under dessa förutsättningar skulle handelsflottan efter övningstidens utsträckning årligen kunna erhålla ett avsevärdt antal väl disciplinerade och kunniga sjömän.»

»De största olägenheterna skulle erbjuda sig under övergångstiden. Och det är därför av stor vikt, att synnerligen väl avpassade övergångsbestämmelser härutinnan träffas. Att nu yttra sig härom, innan bestämt förslag föreligger om tiden för bevaringsövningarnas utsträckning, torde ej vara lämpligt.»

»Inom sjöfartskretsar har länge framhållits behovet av en bättre teoretisk utbildning av handelsflottans befäl å fartyg, som gå i inre fart och östersjöfart. I navigationsskolekommitténs betänkande av den 30 oktober 1906 har detta ock med kraft betonats samt föreslagits bestämmelser, avsedda att betydligt utöver vad nu är gällande höja befälsutbildningen, icke minst i teoretiskt hänseende. De möjligheter härtill, som särskilt under det andra övningsåret skulle enligt nu föreliggande förslag beredas flottans värnpliktiga, komme helt säkert att bidra till fyllande av sagda behov. Och genom anordnande av de föreslagna undervisningskurserna skulle de svårigheter minskas, vilka torde komma att bliva förenade med ett eventuellt genomförande av sagda kommittés förslag angående förvärvande av behörighet för befäl å fartyg i fart av nyss angivna slag.»

»Det är givetvis, såsom av utredningen framgår, förenat med stor vansklighet att avgiva ett bestämt uttalande om det inflytande, som den ifrågasatta utsträckningen av övningstiden kan beräknas utöva på handelsflottans bemanning. De olägenheter, vilka befaras komma att uppstå i och med övningstidens utsträckning, borde dock kunna genom lämpliga åtgärder, åtminstone delvis, förekommas och minskas. Och å andra sidan har man skäl antaga, att, därest vid det ifrågasatta förslagens genomförande

tillbörlig hänsyn tages till handelsflottans behov, förslaget kommer att medföra avsevärda fördelar med avseende å utbildningen av den svenska handelsflottans manskap och i viss mån även dess befäl.»

1907 års försvarskommitté.

1907 års försvarskommitte framhåller, att olägenheterna av en utsträckning av övningstiden för de värnpliktiga, varom här är fråga, syntes vara mindre, än om en dylik utsträckning träffade andra värnpliktiga. Av de verkställda utredningarna framginge nämligen, att de å sjömanshus inskrivna värnpliktiga skulle för sin framtida verksamhet hava stort gagn av de förmåner, vilka kunna beredas dem under tjänstgöringstiden vid flottan. Sålunda skulle de erhålla övning och utbildning i eget yrke och under andra övningsåret bleve de i tillfälle att vid av flottan anordnade kurser åtnjuta undervisning för erhållande av kompetens att avlägga vissa examina vid navigationsskola. I synnerhet för de mindre bemedlade värnpliktiga borde denna möjlighet att utan några som helst omkostnader och med bibehållen avlöning inhämta kunskaper för sin kommande verksamhet vid handelsflottan bliva av betydelse, så mycket mer som de för att erhålla motsvarande undervisning vid navigationsskola finge avse särskild tid, under vilken de icke allenast vore nödsakade att med egna medel bestrida sitt uppehälle utan även saknade tillfälle att genom sjömannayrkets utövande förskaffa sig inkomster. Då vidare tjänstgöringen kunde fullgöras i en följd och de värnpliktiga under andra tjänstgöringsåret skulle åtnjuta avlöningsförmåner, ungefärligen motsvarande de inkomster, de kunde bereda sig genom tjänst vid handelsflottan, borde en utsträckning av tjänstgöringstiden för flottans å sjömanshus inskrivna värnpliktiga icke bliva för dem särskilt betungande. För att en dylik utsträckning skulle kunna äga rum, vore det emellertid nödvändigt att bereda de värnpliktiga sådana förmåner, att dels den utsträckt tjänstetiden icke komme att avskräcka ynglingar från att ägna sig åt sjömansyrket, dels tillräckligt vederlag erhöles för de ökade förpliktelser mot staten, som den längre tjänstgöringstiden innebär.

En sådan utsträckning av tjänstgöringstiden torde likväl, enligt kommitténs mening, böra föregås av utredningar angående vissa i samband därmed stående frågor.

Ehuru kommittén ansåge, att för ett tillfredsställande ordnande av flottans bemanningsfråga det kunde bliva erforderligt, att flottan tilldelades alla å sjömanshus inskrivna värnpliktiga och att tjänstgöringstiden för dessa värnpliktiga utsträcktes till två år, hölle kommittén likväl före, att frågan om en dylik utsträckning av tjänstgöringstiden icke borde för det dåvarande upptagas till slutlig prövning.

Chefen för marinstaben uttalar i sitt underdåniga förslag den 25 september 1913 till plan för flottans krigsberedskap och övningar bland annat, att en organisation, vilken såsom den svenska marinens är grundad på personalbehovets fyllande genom dels stampersonal, dels värnpliktiga medför svagheten, att någon säkerhet icke finnes att den erforderliga personalen erhålles. Den korta övningstiden för de värnpliktiga nödvändiggör att tillgodose behovet av underbefäl och yrkeskunnigt manskap genom hållandet av ett efter detta behov avpassat antal fast anställt stammanskap. Under tider, då goda konjunkturen äro rådande, uppstår alltid svårighet att genom frivillig anställning hålla stammen fulltalig. Genom förbättrade avlöningsförmåner och andra lämpliga åtgärder kunna vakanserna minskas, men vilka åtgärder, som än vidtagas, gives som nämnts ingen säkerhet för, att behovet bliver fyllt genom frivillig anställning. De luckor i fartygens bemanning, som uppstå under tider, då vakanser förefinnas, verka till nedsättning av fartygens stridsvärde och minska icke blott flottans krigsberedskap under fred utan även sjöförsvarets effektivitet under krig.

*Chefens för
marinstaben utredning och
förslag den
25/9 1913.*

Det torde därför vara av synnerlig vikt, anför vidare stabschefen, att, när försvarsfrågan i sin helhet är under utredning, det jämväl tages under omprövning, vilka åtgärder som kunna och böra vidtagas för att betrygga, att flottan, oberoende av vakanser inom sjömanskåren, ständigt har tillgång till erforderligt underbefäl och yrkeskunnigt manskap.

Stabschefen framhåller önskvärdheten av att övningstiden för flottans till allmän tjänst inskrivna värnpliktiga utsträcker till två år samt påpekar, att dåvarande chefen för flottans stab redan år 1900 yttrade, att en sådan utsträckning av övningstiden skulle vålla långt mindre olägenhet för de å sjömanshus inskrivna än för landets övriga värnpliktiga, enär de förstnämnda under sin utbildningstid vid flottan inhämtade färdigheter, av vilka de kunna draga fördel vid utövandet av sitt borgerliga yrke, varjämte den minskning i deras arbetsförtjänst, som denna utsträckning av vapenövningstiden skulle medföra, kunde motvägas genom att under andra året giva dem högre avlöning än övriga värnpliktiga. Därest det av ekonomiska eller andra skäl ansågs, att en sådan utsträckt övningstid icke nu borde genomföras, har chefen för marinstaben i föregående sammanhang hemställt, att övningstiden under fredstid för samtliga till allmän tjänst och sjötjänst inskrivna värnpliktiga måste utsträckas till 360 dagar.

Givetvis bör övningstiden för de å sjömanshus inskrivna, säger vidare stabschefen, icke utan synnerligen talande skäl eller beträffande större antal än som visat sig oundgängligen erforderligt utsträckas utöver den för övriga värnpliktiga bestämda. Chefen för marinstaben anser emellertid det vara av sådan vikt för sjöförsvarets effektivitet, att flottan, oberoende

av vakanser inom sjömanskåren, tillförsäkras tillgång till erforderligt underbefäl och yrkesutbildat manskap och att det väl kan sättas i fråga, huruvida det icke vore lämpligt, att i mån av befintliga vakanser inom sjömanskåren ett motsvarande antal å sjömanshus inskrivna värnpliktiga ålades skyldighet att kvarstå i tjänstgöring under ytterligare 365 dagar mot åtnjutande av de avlöningsförmåner, som äro anslagna till de nummer, som äro vakanta inom sjömanskåren.

Dessa värnpliktiga borde under deras andra tjänstgöringsår dels utbildas för den post, där en var av dem vore avsedd att tjänstgöra, dels beredas tillfälle att vid flottans korprals- eller underofficersskolor avlägga sådana examina, som hava sin motsvarighet vid rikets navigations-skolor eller att inhämta däremot svarande kunskaper.

Genom en sådan bestämmelse skulle, utan några särskilda kostnader för statsverket, tillgång till erforderligt antal yrkeskunnigt manskap vid flottan tryggas samt de värnpliktiga beredas tillfälle att utan kostnader inhämta för deras borgerliga yrkes utövande erforderliga ökade kunskaper och färdigheter.

Under den överskjutande tjänstgöringstiden skulle sådan värnpliktig erhålla avlöningsförmåner motsvarande dem, som utgå i 4:e lönegraden inom sjömanskåren, eller i fråga om dem, som prövades innehava bästa yrkesskickligheten och tjänstbarheten i förening med gott uppförande, avlöning i 3:e eller 2:a lönegraden, om där förefunnnes vakans, som icke beräknades komma att tagas i anspråk för manskap vid sjömanskåren, som under året fullgjorde fordringarna för uppflyttning i högre lönegrad.

*Marinmyndigheternas
yttranden
1914.*

Sedan inom sjöförsvarsdepartementet ett preliminärt förslag till lag angående förlängd tjänstgöring i vissa fall för värnpliktiga, tillhörande flottan, blivit utarbetat, har detsamma till yttrande remitterats till marinförvaltningen, chefen för marinstaben samt stationsbefälhavarna i Stockholm och Karlskrona.

Förslaget avsåg i huvudsak, att uttagning till sådan förlängd tjänstgöring skulle ifrågakomma, om vakanserna inom sjömanskåren uppginge till 200, att uttagningen skulle äga rum bland de i tjänst varande, å sjömanshus inskrivna värnpliktiga med undantag av dem, som enligt förslag till ny värnpliktslag på grund av avlagd examen vid navigationsskola skulle utbildas till underbefäl med en tjänstgöringstid av 500 dagar samt att den förlängda tjänstgöringen finge omfatta högst 365 dagar.

Nuvarande chefen för marinstaben har uttalat, att det syntes honom som skulle en sådan åtgärd inverka menligt för rekryteringen av stammen. Intresset för denna skulle ganska naturligt slappas, då man hade den be-

kväma utvägen att fylla vakanserna genom tvångsvärkning av de värnpliktiga.

Vakanserna inom sjömanskåren vore till sin övervägande del i 3:e sjömansklassen. Under innevarande år med den 1 april höga vakanssiffran av 803 man, finnes ett överskott av 11 man inom 3:e lönegraden. Det syntes således ej råda brist på förhandsmän.

Om en sådan kraftåtgärd som att kvarhålla värnpliktiga utöver den lagstadgade tiden ansåges böra tillgripas, syntes det rättvisare att i så fall ej utsträcka tiden längre än med 140 dagar. Under dessa 140 dagar hunne de nyinkomna till allmän tjänst inskrivna värnpliktiga att bliva användbara vid mobilisering, varjämte utbildning av till sjötjänst inryckta även hunnit ett gott stycke. I övrigt syntes det marinstatschefen skola väcka stor ovilja, om de, som ej hunnit eller haft råd att genomgå navigations-skola, skulle tvingas att fullgöra en längre tjänstetid. Det bleve en uppenbar premiering för den burgne.

Skulle i allt fall en del av de till allmän tjänst inskrivna tvingas att kvarstå ett helt år över den lagstadgade tiden, torde dock enligt statschefens åsikt en sådan åtgärd ej böra tillgripas, förr än vakanserna uppginge till 10 % av sjömanskårens numerär.

Marinförvaltningen samt stationsbefälhavarna i Stockholm och Karlskrona hava förklarat sig icke hava något att erinra mot förslaget att tjänstgöringen förlänges för vissa värnpliktiga för att därigenom minska olägenheterna av förefintliga vakanser.

Givetvis måste det vara av utomordentlig betydelse, att flottans bemanning är så god som möjligt, och framför allt är det en nödvändig förutsättning för dess krigsduglighet, att yrkesutbildad personal i tillräckligt antal finnes disponibel. Det har ovan framhållits, att antalet stammanskap vid flottan är bestämt med hänsyn därtill, att tillgång å yrkesutbildad personal i tillräckligt antal skall förefinnas. I sådant syfte har man emellertid måst i vederbörande stater uppföra även det antal manskap, i allmänhet 3:e klass sjömän, som erfordras för att rekrytera den yrkeskunniga personalen. Antalet manskap av denna kategori har beräknats till omkring 15 %, motsvarande ej fullt sjömanskårens 4:e löneklass.

Det kan visserligen förväntas, att genom därpå särskilt inriktade åtgärder det skall kunna lyckas att för framtiden på frivillighetens väg besätta ett större antal platser vid sjömanskåren än för närvarande; och det är min förhoppning, att efter ytterligare utredning förslag om dylika åtgärder snarast skola kunna föreligga.

*Departements-
chefens
yttrande.*

Utsikterna i nämnda hänseende måste dock även med betydande kostnader alltid förbliva mer eller mindre ovissa. Den sedan länge vunna erfarenheten om rekryteringens nära sammanhang särskilt med förhållandena på den allmänna arbetsmarknaden är härvid en omständighet, vars verkningar man alltid torde hava att räkna med. Det ligger även i själva naturen av den tjänstgöring, varom här är fråga, att densamma kan verka lockande endast på ett ganska begränsat antal unga män, vilka antingen förut erhållit viss sjömansutbildning eller ock eljest hava någon hög eller fallenhet för sjömansyrket. Under sådana förhållanden synes det, även förutsatt att nyss uttalade förhoppning skulle gå i uppfyllelse, vara oundgängligen nödvändigt, att något göres för att, där det visar sig, att det nödvändiga behovet av yrkeskunnig personal icke kan erhållas på frivillighetens väg, genom lagstiftningsåtgärder söka råda bot för bristen.

Under förutsättning av bibehållande alltså i stort av hittills antagna principer för bestämmande av förhållandet mellan stam och värnpliktiga vid flottan, anser jag därför att nödiga garantier i nämnda hänseende måste skapas i enlighet med den tanke, som vunnit uttryck i marinestabschefens ovanberörda förslag den 25 september 1913, angående kvarhållande av ett antal värnpliktiga till förlängd tjänstgöring, vilket förslag även, på sätt framgår av försvarsberedningarnas protokoll den 20 november 1913, vunnit understöd av enskilda ledamöter av beredningarna.

Jag tillåter mig framhålla, att en dylik anordning ej kan komma att medföra samma olägenheter för handelsflottan och dess bemanning som från dess sida understundom befarats av en till två år utsträckt övningstid för alla å sjömanshus inskrivna värnpliktiga. Det torde också kunna förväntas, att de ovan berörda förmåner för de värnpliktiga själva med hänsyn till deras sjömansyrke, som på grund av en sådan förlängd tjänstgöring skulle kunna beredas dem, bliva mera verksamma, i den mån de komma ett mindre antal värnpliktiga till del.

Med anledning av den av chefen för marinestaben gjorda erinran, att en sålunda förlängd tjänstgöringsskyldighet för vissa värnpliktiga enligt hans mening helt naturligt skulle medföra, att intresset för stammen skulle slappna och rekryteringen av denna sålunda menligt påverkas, synes kunna erinras, *dels* att allt framgent det stamanställda underbefalet under fred skall erhållas endast på frivillighetens väg och att underbefalet uppgift och betydelse inom flottan i allmänhet torde vara så erkänd och så högt skattad, att något åsidosättande av detsamma eller av omsorgen om rekryteringen därav ej borde behöva befaras, *dels ock* att det

överhuvud måste ligga i befålets intresse att vinnlägga sig om att så långt möjligt förhandsposterna besättas på frivillighetens väg.

Då, såsom förut framhållits, ändamålet med den ifrågavarande lagstiftningen är att trygga tillgången å yrkeskunnig personal vid flottan eller med andra ord personal, av vilken längre utbildningstid än den för de värnpliktiga i allmänhet gällande erfordras, lär uttagning, som här åsyftas, *endast böra ifrågakomma till befattning, som kräver dylik yrkeskunskap*. Endast om det visar sig, att sålunda kvalificerad befattning ej kan på annat sätt besättas, bör därför den längre tjänstgöringstiden för vissa värnpliktiga inträda.

Då antalet sådana befattningar för närvarande är och även för framtiden beräknats bliva omkring 85 % av sjömanskåren och då tjänstgöringsskyldigheten i fråga ej torde böra inträda, med mindre vakanserna överskridit ett visst med hänsyn till den oundgängliga krigsberedskapens uppehållande bestämt mått, har det ansetts lämpligt, att den ifrågavarande förlängda tjänstgöringsskyldigheten kommer till tillämpning, endast i den mån vakanserna inom sjömanskåren sammanlagt överstiga 10 % samt därjämte antalet yrkesutbildat manskap understiger 80 % av hela sjömanskårens i gällande stater fastställda nummerstyrka. Ävenledes synes uttagning till den förlängda tjänstgöringen böra begränsas så, att sammanlagda antalet stamanställda och i tjänst kvarhållna värnpliktiga ej överstiger 90 % av nämnda nummerstyrka. På Konungens beprövande torde böra ankomma att bestämma, när sådan uttagning under nu angivna förutsättningar bör äga rum.

Vad nuvarande chefen för marinstaben i ovan berörda utlåtande yttrat därom, att det vid flottan ej syntes råda någon brist å yrkeskunnig personal, synes bero på något missförstånd, vilket närmare torde framgå av den å sid. 12 intagna tabell, som utvisar vakansernas storlek inom de olika lönegraderna jämväl vid den av chefen för marinstaben åberopade tidpunkt.

På sätt förut vid fråga om utsträckning av utbildningstiden för flottans värnpliktiga till två år blivit framhållet, och dåvarande chefen för marinstaben i sitt den 25 september 1913 avgivna yttrande även ansett, lär den ifrågavarande tjänstgöringsskyldigheten endast böra drabba de värnpliktiga, för vilka dylik uttagning kan förväntas bliva den jämförelsevis minsta uppoffringen, nämligen dem, *som äro inskrivna å sjömanshus* och tilldelas flottan i allmän tjänst, med undantag likväl för dem, som fullgöra mer än 360 dagars tjänstgöring.

Den *tjänstgöringstid*, som de här åsyftade värnpliktiga skulle underkastas, synes lämpligen icke kunna sättas kortare än till ett år utöver den för de värnpliktiga i allmänhet gällande.

Frånsett att hittills tämligen enstämmigt två år ansetts vara den kortaste tid, som erfordrades för utbildning till förhandsman vid flottan, skulle en till kortare tid bestämd tjänstgöring — såvitt ej de värnpliktiga skulle inkallas i olika omgångar — ej fylla det behov av viss garanterad krigsberedskap, varom här är fråga. Skulle exempelvis, på sätt chefen för marininstaben ansett rättvisare, tjänstgöringstiden i fråga endast omfatta 140 dagar, skulle följderna härav bliva, att de vakanser, man genom denna anordning avsett att fylla, alltjämt skulle finnas under tiden april—oktober, d. v. s. under en tid, då faran av dylika eljest anses vara mest framträdande.

Vidkommande den av sagde chef uttalade förmodan, att det skulle väcka stor ovilja, att de värnpliktiga, som genomgått viss kurs i navigationsskola, ej skulle drabbas av ifrågavarande uttagning, får jag erinra, att utbildningstiden för dem, som genomgått dylika kurser, utan avseende å deras lämplighet i övrigt, föreslagits till 500 dagar med hänsyn till behovet av utbildning i de särskilda befattningar, *dessa värnpliktiga skola fylla*. Nämda längre utbildningstid för dem är därför avsedd att vara ovillkorlig och att gälla under alla förhållanden.

Under andra tjänstgöringsåret skulle de värnpliktigas under första året förvärvade kunskaper och färdigheter vidare utvecklas. Under vintermånaderna kunde lämpligen anordnas kurser, vilka avse att meddela sådana teoretiska kunskaper, varav de värnpliktiga kunna hava särskild nytta vid utövandet av sitt borgerliga yrke, samt eventuellt en förkortad korpralskurs.

Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att, om möjlighet att avlägga examina för erhållande av skepparbrev av 1:a eller 2:a klass, maskinistbrev av 3:e klass eller maskinskötarbevis beredes de värnpliktiga under tjänstgöringen, detta måste anses fördelaktigt såväl för vår handels-sjöfart som för de värnpliktiga själva. På förfrågan har inspektören för rikets navigationsskolor uttalat, dels att han anser, att anordnande av kurser för sagda examinas avläggande under tjänstgöringen vid flottan lämpligen skulle låta sig göra, därest erforderlig tid härför av flottan kan anslås, och dels att det för de värnpliktiga själva skulle vara av ekonomisk vinst, om dessa examina kunde få avläggas under tjänstgöringstiden vid flottan.

Vad angår de *förmåner*, som skulle tillkomma de värnpliktiga med längre tjänstgöringsskyldighet under andra tjänstgöringsåret, ansluter jag

mig till marinestabschefens förslag i förenämnda skrivelse den 25 september 1913.

Beträffande särskilt avlöningsförmånerna under andra tjänstgöringsåret torde böra erinras, att enligt det beslut, som i september föregående år fattades av Sveriges redareförening, skall fr. o. m. den 1 januari 1914 följande normaltariff för besättningarnas å handelsfartyg löner vara gällande:

<i>Däckspersonalen:</i>		<i>Maskinpersonalen:</i>	
Timmermän	70—80 kr.	Donkeymän	70—75 kr.
Båtsmän	70—75 »	Eldare	60—65 »
Matrosor (med minst 36 månaders tjänst till sjöss)	65 »	(Den lägre hyran avsedd för dem med mindre än 12 månaders praktik).	
Lättmatrosor (med mindre än 18 månaders däckstjänst till sjöss)	45 »	Kollämpare	40—50 »
D:o (med 18—24 månader)	50 »	(Den lägre hyran endast avsedd för dem med mindre än 6 månaders praktik).	
D:o (» minst 24 månader)	55 »		
Jungmän	25—35 »		

Det högre beloppet bör göras beroende på yrkesskicklighet och verktygsutrustning.

Utöver de i denna tariff upptagna lönevillkoren erhåller varje man, som mönstrat för helt år eller seglation och innehaft anställning å vederbörande rederis fartyg, utan att därunder ha gjort sig skyldig till någon avsevärd förseelse, en gratifikation av kr. 2,50 per månad, att utbetalas vid avmönstring, vare sig denna äger rum på grund av den obligatoriska nyårsmönstringen, fartygets uppläggning eller annan av besättningsmannen oberoende anledning. Från dessa bestämmelser undantagas de ångare i reguljer kust- och inomskärstrafik samt alla övriga fartyg, där besättningarna i regel deltaga i lossning och lastning.

Den jämförbara avlöning, som den värnpliktige under andra året skulle kunna erhålla inom flottan, komme — inberäknat förmånen av fri beklädnad — att under tjänstgöring i land utgöra ungefärligen lägst 30 och högst 50 kr. per månad och skulle för de flesta uppgå till omkring 40 kr. Härtill kommer lega, räknad efter kr. 12:50 per år. Dessutom kan i vissa fall ett inkvarteringsbidrag av 10 à 15 kr. per månad erhållas. Vidare skulle under sjötjänstgöring till den värnpliktige utgå sjöstillägg enligt där för gällande föreskrifter. Därjämte erhålles naturligtvis i såväl örlogs- som handelsflottorna fri portion eller vid örlogsflottan vid tjänstgöring i land ersättning härför samt fri inkvartering ombord och vid örlogsflottan jämväl i land, så framt ej kontant ersättning härför i form av inkvarteringsbidrag utbetalas, ävensom fri läkarevård.

Den ekonomiska ersättning, som jämte övriga fördelar bjudes ifrågasvarande värnpliktige, måste sålunda anses ganska god.

Kostnaderna för de värnpliktiga under den förlängda tjänstgöringen torde böra bestridas av samma anslag, varav utgifterna för stammanskapet gäldas.

Enligt ovanstående erfordras för att inom handelsflottan erhålla förhöjd avlöning viss sjötid. Såsom sådan torde även enligt från auktoritativt håll inhämtad upplysning en väsentlig del av tjänstgöringen å flottans fartyg få räknas.

Givetvis skulle det för de värnpliktiga vara lämpligast, om *uttagningen* till den ifrågavarande längre tjänstgöringsskyldigheten kunde ske redan vid inskrivningen. Men de värnpliktiga, om vilka här är fråga, bestå av yrkessjömän, vilka till stor del hava anställning i sjöfart på avlägsna farvatten. På grund av denna speciella karaktär hos deras yrke medgiver gällande värnpliktslag (§ 14), att värnpliktig, som är å sjömanshus inskriven och till sjöfart inmönstrad, kan inskrivas *utan personlig närvaro* och utan att möjlighet finnes att, där han uppehåller sig, giva honom del av inskrivningsmyndighetens beslut. Att göra några ens ungefärliga beräkningar beträffande vilka av de inskrivna, tillhörande sagda kategori, som verkligen komma att inställa sig vid tjänstgöringens början, är till skillnad från vad fallet är med övriga värnpliktiga omöjligt. Också inställa sig i allmänhet de till allmän tjänst vid flottan inskrivna värnpliktiga till vida mindre procent på fastställd tid för påbörjande av den militära fredstjänstgöringen än de till sjötjänst och till stationstjänst inskrivna.

Under anförda förhållanden är det omöjligt, att redan vid inskrivningen av här åsyftade värnpliktiga verkställa uttagning av dem, vilka även skola tjänstgöra under det andra året, utan blir man nödsakad att utföra densamma *efter inryckningen*.

Nu medgiva gällande författningar, att värnpliktig, tillhörande denna tjänst, får, även om han inställer sig senare än under den fastställda inryckningsdagen, påbörja sin fredstjänstgöring vid flottan, dock måste inställelsen ske tidigare än under 121:a dagen. För att hindra att någon tjänstskyldig, i avsikt att undgå att bliva uttagen till tjänstgöring även under andra året, inställer sig för sent, torde det vara nödvändigt att här ifrågavarande uttagning först verkställas sedan sagda respittid (120 dagar) gått till ända.

Med tillämpning av ett sådant förfaringssätt som det nu antydda skulle visserligen ej de värnpliktiga själva, förrän efter tjänstgöringens början erhålla kännedom om den dem åliggande tjänstetid. Ett sådant förhållande äger dock i fråga om sjömännen redan för närvarande rum såtillvida, att, då desamma ej undergå personlig inskrivning, de ej kunna veta, huruvida de såsom vapenföra eller icke vapenföra komma att tjänst-

göra vid flottan, förrän efter inträdet i tjänst. Tilldelas de den senare klassen, erhålla de för närvarande endast 182 dagars tjänstetid eller omkring fyra månader kortare tid än de vapenföra värnpliktiga vid flottan. Mot förmånen av befrielse från personlig inställelse vid inskrivning inträder sålunda för dem redan för närvarande i stället antydda olägenhet att ej på förhand hava fått veta tjänstetidens längd.

Med avseende å frågan om den tidpunkt, vid vilken uttagningen till den ifrågavarande längre tjänstgöringen bör ske, har man att taga hänsyn — förutom till nämnda intresse för den värnpliktige att i så god tid erhålla kunskap om, hur länge han skall bliva av tjänstgöring upptagen, att han kan ordna för sig med hänsyn till sin verksamhet därefter —, till den praktiska möjligheten att för ett kommande tjänstgöringsår bestämma vakansernas antal bland ifrågavarande del av stammen. Givetvis måste man därvid taga hänsyn till förhållandena inom densamma vid det kommande tjänstgöringsårets början.

Vakansernas antal vid sistnämnda tidpunkt bland den del av stammen, varom här är fråga, beror på två omständigheter, nämligen *dels* avgången från densamma vid det pågående tjänstgöringsårets slut, *dels* tillgången på manskap, som då är tillräckligt utbildat för att kunna ersätta nämnda avgång.

Vid bestämmande av berörda avgång har man först att efterse, i vilka fall anställningstiden utgår med ingången av nästkommande tjänstgöringsår, samt därefter att söka inhämta upplysning om, i vad mån i dylika fall rekapitulation kan komma att äga rum. I sistnämnda hänseende kan man givetvis fordra, att de stamanställda skola giva besked viss tid före utgången av den tid, för vilken de äro anställda. Med en kapitulationstid såsom vid flottan om minst 3 år 6 månader, och en rekapitulationstid av i regel två, minst ett år, torde dylikt besked regelmässigt kunna utan större olägenhet givas omkring 6 månader före den pågående kontraherade tjänstetidens slut.

Vid beräkning av tillgången på ersättningsmanskap för de sålunda avgående har man att taga i betraktande *dels* antalet i första tjänstgöringsåret varande eller eljest icke yrkeskunniga rekryter, som vid början av nästkommande tjänstgöringsår kunna placeras i befattning med den förutsatta yrkeskunskapen, *dels* antalet skeppsgossar, som kunna komma att då karlskrivas i sådan befattning. Bägge dessa omständigheter låta sig med synnerlig stor sannolikhet beräknas även vid angivna tid av sex månader före början av det nya tjänstgöringsåret.

Då fråga ej är om att på sätt här avses fylla *rekryt*klassen bland stammen under blivande tjänstgöringsår, har man vid uttagningen i fråga

att alldeles bortse från, i vad mån nyanställning av manskap kan komma att äga rum under omförmälda tid av sex månader eller därefter.

Det låter sig alltså göra att redan vid utgången av april månad giva de värnpliktiga besked i ifrågavarande avseende. Dessförinnan böra naturligtvis frivilliga anmälningar om den förlängda tjänstgöringen i största möjliga antal införskaffas.

Uttagningen synes mig böra verkställas av en särskild nämnd, sammansatt i huvudsaklig överensstämmelse med vad för inskrivningsnämnd är lagstadgat. Denna uttagningsnämnd skall, sedan alla de värnpliktiga undantagits, vilka kunna styrka, att den förlängda tjänstgöringen skulle bereda dem eller av deras arbete beroende nära anhöriga väsentliga svårigheter eller olägenheter, i första hand uttaga dem, som frivilligt annåla sig och därefter, i den mån tillgång finnes för utfyllande av det erforderliga antalet, uttaga resten bland de återstående värnpliktiga.

De särskilda kostnader, som föranledas av ifrågavarande uttagning av värnpliktiga till förlängd tjänstgöring, torde lämpligen böra bestridas av samma anslag, varav utgifterna för de värnpliktigas inskrivning utgå.

Skulle, innan den förlängda tjänstgöringen tager sin början, befinnas, att antalet uttagna överstiger det antal, som enligt vad förut nämnts får kvarhållas, bör enligt närmare bestämmande av Konungen det överskjutande antalet frikallas.

Till sist vill jag emellertid framhålla, att i samma mån som tjänstgöringsförhållandena inom flottan, med något utsträckt övningstid för de värnpliktiga och året runt ordnad krigsberedskap för en del av vår flottas fartyg, kunna förbättras, man torde hava anledning antaga, att om antalet yrkesutbildat manskap med tillskott under några år framåt av värnpliktiga med förlängd tjänstgöring kan hållas fulltaligt, tendensen bland stammanskapet att lämna tjänsten vid flottan väsentligen skall avtaga.

Ju talrikare vakanserna äro, desto mera arbete och desto flera olika sysselsättningar och befattningar måste komma på de tjänstgörandes lott. Härav följer helt naturligt, att tendensen bland stammanskapet att efter uttjänt anställningstid icke rekapitulera växer med ökningen av vakansernas antal. Kan åter den erforderliga numerären av det yrkesutbildade manskapet upprätthållas, blir tjänsten jämnare och angenämare, ett förhållande, som i ej oväsentlig grad torde vara ägnat att befrämja rekapitulering av stammanskapet och sålunda verka därhän att minska antalet av de värnpliktiga, som, om här föreliggande förslag vinner riksdagens godkännande, skulle uttagas till förlängd tjänstgöring, och måhända åstadkomma, att här föreslagen lag efter några år mera sällan skulle behöva anlitas.

För att åskådliggöra huru de ifrågasatta bestämmelserna om uttagning skulle verkat under de förhållanden, som vid viss tidpunkt rådde under ett antal förflutna år, har häröver en tabell, avseende åren 1901, 1904, 1907, 1910 och 1913 upprättats; och torde den få bifogas detta protokoll.

Departementschefen uppläste därefter ifrågavarande förslag till lag angående förlängd tjänstgöring i vissa fall för värnpliktiga, tillhörande flottan, och hemställde, att förslaget måtte föreläggas riksdagen till antagande.

I denna hemställan instämde statsrådets övriga ledamöter;

och tacktes, med bifall därtill, Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

R. Sundin.

Tabell, utvisande vakanser m. m.

K o m p a n i.	1 9 0 1.				1 9 0 4.			
	U.O.K.	1:a kl. sj.	2:a kl. sj.	3:e kl. sj.	U.O.K.	1:a kl. sj.	2:a kl. sj.	3:e kl. sj.
1:a o. 2:a matr.-komp:a (oberoende av yrkesgren) . . .	—	37	—	500	—	43	—	503
3:e o. 4:e » » (artilleri-)	99	166	126	—	130	144	251	—
5:e o. 6:e » » {signal- torped- gnist-}	54	88	91	—	63	117	206	—
10:e » » :t (minör-)	22	30	47	57	1	8	17	40
1:a o. 2:a ekon.- » :a	30	131	52	56	40	105	98	97
1:a o. 2:a eld.- »	71	129	130	260	74	223	223	163
1:a o. 2:a hantv.- »	19	36	13	39	22	44	23	36
Summa	295	617	459	912	330	684	818	839
Summa enligt årets stat	340	810	950	450	425	1,150	1,110	475
Vakansernas antal	- 45	- 193	- 491	+ 462 ²	- 95	- 466	- 292	+ 364 ¹
			- 267				- 489	
Antal värnpliktiga, som, ifall vakanserna vid utryckningen beräknades vara ovanstående, skulle kvarstanna i tjänst enligt ifrågavarande lagförslag				0				173

¹ 1/3 härav beräknas vara yrkesutbildat manskap.² Den högsta vakanssiffran, som förekommit.

den 10. oktober följande år:

1907.				1910.				1913.			
U.O.K.	1:a kl. sj.	2:a kl. sj.	3:e kl. sj.	U.O.K.	1:a kl. sj.	2:a kl. sj.	3:e kl. sj.	U.O.K.	1:a kl. sj.	2:a kl. sj. o. 3. kl. sj. yrk. ntb.	3:e kl. sj.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
248	325	605	206	191	254	467	212	149	308	328	69
				79	216	338	159	140	311	314	78
7	3	37	27	7	26	81	39	14	36	63	6
47	133	98	44	52	160	156	51	46	223	125	31
87	240	279	123	132	336	450	111	216	280	353	135
25	45	34	14	28	51	47	20	36	66	36	6
414	746	1,053	414	489	1,043	1,539	598	601	1,219	1,219	325
512	1,294	1,346	566	634	1,294	1,463	609	666	1,436	1,898	
— 98	— 548	— 293	— 152	— 145	— 251	+ 76	— 11	— 65	— 217	— 354	
	— 1,091 ²				— 331				— 636		
	623				0				161		